

ELEKTRİK PİYASASINDA DAĞITIM ŞİRKETLERİNİN VARLIĞININ HUKUKİ BOYUTU İLE DAĞITIM SÖZLEŞMELERİ ¹

Bahar BÖLÜMCÜ YILMAZ ², Sadullah ÖZEL ³

Özet

Elektrik Piyasası, elektrik enerjisinin üretim, iletim, dağıtım, piyasa işletimi, toptan satış, perakende satış, ithalat ve ihracat faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemlerden oluşan bir piyasadır. Piyasanın faaliyet alanlarından olan dağıtım faaliyeti ise elektrik enerjisinin 36 KV ve altındaki hatlardan, nihai tüketiciye kesintisiz, sürekli ve kaliteli şekilde ulaştırılmasını ifade etmektedir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nca alınan 12/09/2012 tarih ve 4019 sayılı karar dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin 01/01/2013 tarihinden itibaren ayrı tüzel kişilikler altında yürütülmesi gerekmektedir. EPDK tarafından alınan bu karar elektrik piyasamızın liberalleştirilmesi yolunda elektrik dağıtım şirketlerinin faaliyetlerinin daha saydam ve rekabete açık olmasını sağlamak amaçlanmıştır. Elektrik enerjisi piyasasında da rekabetin sağlanmaya çalışılması, piyasanın kendine özgü özellikleri, elektrik enerjisine gereksinimin giderek artması hukuki sorunları ve hukuki düzenlenme gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada elektrik piyasası ile dağıtım şirketlerinin varlığı hukuki boyutu enerji yönetiminde yer alan esas sözleşmeler ve sözleşmelerin uygulanmasına ilişkin süreçler açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dağıtım Faaliyetine ilişkin sözleşmeler, Dağıtım şirketlerinin hukuki boyutu, Elektrik piyasası

LEGAL DIMENSION OF THE EXISTENCE OF DISTRIBUTION COMPANIES IN THE ELECTRICITY MARKET AND DISTRIBUTION CONTRACTS

Abstract

Electricity Market is a market consisting of the production, transmission, distribution, market operation, wholesale, retail, import and export activities of electrical energy and the business and transactions related to these activities. Distribution activity, which is one of the activity areas of the market, refers to the uninterrupted, continuous and high-quality delivery of electrical energy to the end consumer from lines of 36 KV and below. According to the decision dated 12/09/2012 and numbered 4019 taken by the Energy Market Regulatory Board, distribution and retail sales activities must be carried out under separate legal entities by legal entities holding distribution licenses as of 01/01/2013. This decision taken by EPDK is aimed at ensuring that the activities of electricity distribution companies are more transparent and open to competition in order to liberalize our electricity market. Efforts to ensure competition in the electrical energy market, the unique characteristics of the market, and the increasing need for electrical energy bring about legal problems and the need for legal regulation. In this study, the existence of the electricity market and distribution companies, their legal aspects, the main contracts in energy management and the processes related to the implementation of the contracts will be explained.

Key Words: Contracts related to Distribution Activity, Legal aspect of distribution companies, Electricity market

¹Çalışma özgün bir eser olup daha önce yayımlanmamıştır.

²Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sadullah.ozel@batman.edu.tr

³Yüksek Lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Enerji Yönetimi Bölümü, baharbolumcu@gmail.com

1. GİRİŞ

Yaşamımızın temel gereksinimi ve vazgeçilmezlerinden olan elektrik enerjisinin üretilmesi, taşınması (iletim ve dağıtım), ticareti ve bütün bu süreçlerle ilişkili hizmetleri ve bunların kendine özgü özelliklerini oluşturan elektrik sektörünü meydana getirmektedir. Tarihsel süreç içerisinde değişik aşamalardan geçen ve günümüz uygulamalarına doğru dönüşen elektrik piyasası, elektrik enerjisinin üretim, iletim, dağıtım, piyasa işletimi, toptan satış, perakende satış, ithalat ve ihracat faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemleri ifade etmektedir. Piyasanın önemli olan faaliyet alanlarından dağıtım faaliyeti ise elektrik enerjisinin 36 KV ve altındaki hatlardan, nihai tüketiciye kesintisiz, sürekli ve kaliteli şekilde ulaştırılmasını ifade etmektedir. [1]

1980 sonrasında dünyada birçok ülkede gündeme gelen elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması, aşağı yukarı aynı tarihlerde Türkiye’de de gündeme gelmiştir. Elektrik piyasasında yaşanan serbestleşme ile geçmişte kamunun mülkiyetinde bulunan dikey bütünleşik yapı günümüzde özel sektörün de rol aldığı rekabetçi bir piyasa yapısına dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple elektrik piyasası faaliyetlerinden üretim, tedarik ve dağıtım faaliyetlerinde özel sektörün rol alması istenmiştir.[2] Dikey ayrıştırmanın temel amacı, elektrik sisteminde doğal tekel özelliklerini sürdürecektir olan iletim ve dağıtım şebekelerine tüm katılımcıların ayrımcı olmayan bir biçimde erişebilmelerini sağlamak olup rekabetin şeffaf gerçekleştirilmesidir. Bu kapsamda kamu eli ile yürütülen dağıtım faaliyetinin tarihsel serüveni ülkemiz için özetle şöyle gerçekleşmiştir;

- 1982 yılında belediyelerin mülkiyetinde veya kullanımında olan bazı elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin Türkiye Elektrik Kurumuna (TEK’e) devri
- 1993 yılında TEK’in Türkiye Elektrik Üretim-İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ) ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (TEDAŞ) olarak iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden yapılandırılması.

Gerek 1980’li ve gerekse 1990’lı yıllarda çıkarılan çeşitli yasa değişiklikleri ile diğer ülkelerdeki uygulamalara paralel olarak, sektörde özel sektör katılımı teşvik edilmeye çalışılmıştır. Ancak, bu girişimler, gerekli yasal ve hukuki düzenlemeler bir bütün halinde geliştirilemediğinden, istenen sonucu bugüne kadar verememiştir.

2. ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme, dar anlamda kamu iktisadi teşebbüslerinin mülkiyet ve yönetiminin özel kesime devrini, geniş anlamıyla özelleştirme, kamuya ait mal varlığının ya da para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının özel mülkiyete aktarılması ve devletin ekonomik faaliyetlerini asgari düzeye indiren veya ortadan kaldıran düzenlemeler yapılması faaliyetlerinin tamamını ifade eden bir kavram olarak tanımlanabilir. Özelleştirme kavramının temeli, modern ekonominin kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith’in 1776 yılında yayınlanan “Milletlerin Zenginliği” (Wealth of Nations) adlı kitabına dayanmaktadır. Genel olarak özelleştirme; mevzuatta yer alan sınırlamalar dışındaki devlete ait yatırım ve kaynakların, denetim ve kontrolü devlete ait olmak şartıyla, serbest piyasa ekonomisi doğrultusunda özel sektöre devri veya satışı olarak tanımlanabilir[3]. Özelleştirme süreci ise uygulama tekniği ve sonuçları bakımından farklılıklar olan ve aynı zamanda iktisadi siyasi ve politik etkileri bakımından değişkenlik arz eden birçok yöntemle gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye Elektrik Piyasasında dağıtım faaliyetinin özelleştirilmesinde ise Türkiye elektrik dağıtım sektörünü işletme yükümlüsü TEDAŞ’ın 4046 sayılı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun” un 15. Maddesi esas alınarak bu kanun doğrultusunda, TEDAŞ özelleştirmelerinde genel olarak işletme hakkı devrine (İHD) dayalı, işletme hisse satış yöntemi (İHS Modeli) uygulanmıştır.

Dünya tarihinde 1980'li yıllara gelindiğinde, teknolojideki hızlı gelişim ve ticari alandaki küreselleşme neticesinde, tüm dünyayı etkileyen sosyoekonomik dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümü global krizin etkisiyle yaşanan kamu yönetimlerindeki sıkıntılar da ülkelerdeki reformist adımları tetiklemiştir. [4]Serbest piyasa ekonomisi anlayışının yaygınlaşması ile tüm ülkelerde devletçi anlayış sorgulanmaya başlamış ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır. Böylelikle kamu sektörünün yeniden yapılandırılarak ticaretin ve finansın serbestleşme süreci başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde ise devletin ekonomi içindeki payının küçültülerek, iktisadi alanların özel sektöre bırakılması için özelleştirme politikası ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda devletin ticari alandaki verimsiz ve yük getiren faaliyetlerini özel sektöre aktararak, düzenleme ve denetim rolünü alması yönünde özelleştirme uygulamaları yapılmıştır. Türkiye'de yürütülen özelleştirme politikaları doğrultusunda, elektrik sektöründeki hizmet veriminin artırılması ve problemlerinin çözümlenmesi amacıyla sektörün rekabete açılarak serbestleşmesi öngörülmüş ve 2004 yılında Elektrik Piyasası Reformu ve Strateji Belgesi yayımlanmıştır.[5]

Ülkemizde dağıtım faaliyeti uzun yıllar Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) tarafından yürütülmekteyken Yüksek Planlama Kurulunun "2004/3 sayılı kararı" ile yürürlüğe giren " Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi" ile dağıtım faaliyetlerinin özelleştirilmesine, Türkiye genelinde en fazla 21 dağıtım bölgesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Özelleştirmenin ilk aşaması olarak; 20 dağıtım bölgesinde 01.03.2005 tarihi itibarıyla sermayesinin tamamı TEDAŞ'a ait ancak ayrı birer tüzelkişiliğe sahip dağıtım lisansı sahibi dağıtım şirketleri (EDAŞ) kurulmuş ve faaliyet göstermeye başlamıştır. 2006 yılında ise dağıtım tesislerinin işletmesinin devrini sağlamak amacı ile TEDAŞ ile EDAŞ'lar arasında "İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi" imzalanmış olup özelleştirme sürecinin ikinci aşaması olarak EDAŞ'ların mülkiyetleri TEDAŞ'ta kalmak suretiyle hisselerinin Hisse Devir Sözleşmeleri ile özel sektöre devri gerçekleştirilmiş, 2008 yılında başlayan hisse devri yolu ile özelleştirmeler 2013 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde TEDAŞ'ın dağıtım lisansı bulunmamakta, dağıtım faaliyetleri lisans sahibi özelleşen EDAŞ'lar tarafından lisanslarında belirtilen bölgelerde yürütülebilmektedir.[6]

3. REGÜLASYON

Genel olarak bakıldığında regülasyon kavramı, hukuk ve iktisat başta olmak üzere pek çok alanı ilgilendiren bir kavram olup hukuksal anlamda bakıldığında bazen sadece düzenleme,bazen sadece denetleme, bazen de düzenleme ve denetleme olarak tanımlanmakta iken iktisadi anlamda bakıldığında regülasyon,tipik düzenleme ve denetimden çok daha geniş bir faaliyet alanını içermektedir. Dolayısıyla düzenleme ve denetleme kavramları tek başına bu anlamları verememektedir. Regülasyon kavramı belli bir faaliyete ilişkin kuralların belirlenmesi ve bu kurallara uyumun sağlanması yanında kanunların uygulanmasına ilişkin rehberlik yapılması, yasakların ihlal edilmesi konusundaki şikâyetlerin değerlendirilmesi, ciddi ve düzeltilemeyecek nitelikteki zararları engellemek amacıyla geçici tedbirler koyulması, verilen bir karara ilişkin bildirimlerin değerlendirilmesi, şikâyet üzerine veya düzenleme kurumunun inisiyatifıyla soruşturma yapılması, doküman ve bilgi sağlanması, para cezaları verilmesi, kanunun ilgili sektörün regülasyonu konusunda nasıl uygulandığını gösteren bilgi verilmesi faaliyetlerini de içermektedir.[7]

Bütün dünyada devlet tekelinde başlayan doğalgaz, kömür, hidrolik enerji, petrol gibi birincil ve elektrik gibi ikincil enerji üretimi ve dağıtımını 1980'lerden beri özel sektöre ve/veya devletin de katılımı olan halka açık şirketlere bırakılmaktadır. Türkiye ise bu açılımı 1985 yılından itibaren tartışmaya başlamış ve 1990'lı yıllarda uygulamaya geçmiştir. Ülkemizde, Avrupa Birliği'nin 96/97 sayılı direktifinin yayımlanmasından bir yıl sonra 1997 yılında elektrik enerjisi sektöründe yeniden yapılandırma çalışmaları başlatılmış bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucunda 2001 yılında 4828

sayılı Elektrik Enerjisi Kanunu kabul edilmiştir. Elektrik Piyasası Kanunu ile Türkiye özel hukuk hükümlerine göre işleyecek, rekabetin esas olduğu, kamunun tamamıyla düzenleyici bir role çekildiği şeffaf ve etkili işleyen serbest bir elektrik piyasası oluşturma çabasına girilmiştir. Elektrik Piyasası Kanununun çıkarılmasıyla birlikte köklü bir reform süreci başlatılmış ve 2002 Eylül ayından itibaren Avrupa Birliği normlarına uygun olarak rekabete dayalı bir elektrik piyasasının işlemeye başlatılması için çalışan yeni bir Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu oluşturulmuştur.

Elektrik sektöründe rekabetin olamayacağı iki kademe bulunmakta olup bunlardan biri yüksek gerilim iletim, diğeri ise alçak gerilim dağıtım kademesidir. Ayrıca üretim ve arz yani perakende satış aşamalarında rekabet olmasını engel teşkil eden teknolojik ve ekonomik şartlar bulunmamaktadır. Özelleştirme yapan ve bunda başarılı sonuçlar elde eden ülkelerin hepsinde rekabetin mümkün olduğu kademelerde regülasyon yapma ihtiyacı görülmemektedir. Ülkemizde ise özelleştirme ile sektörden çekilen devletin regülasyon çerçevesinde denetim ve kontrol sürekliliği şarttır. Bu doğrultuda oluşturulan EPDK'nın her türlü baskıdan uzak, tarafsız bir şekilde denetim ve kontrol sağlama, özelleştirme sürecinin başarısı açısından esastır. Dağıtım sektöründe verimliliği sağlama gayesiyle rekabete açma doğrultusunda başlatılan özelleştirme ve özelleştirmenin devamında devletin regülasyon çerçevesinde, denetim ve kontrol sürekliliği sağlama halinde şeffaf ve etkili işleyen serbest bir elektrik piyasası oluşturulmuş olacaktır.[8]

4. ÖZELLEŞTİRME SONRASI DAĞITIM ŞİRKETLERİNİN HUKUKİ BOYUTU

Elektriği o kadar ucuz hale getireceğim ki sadece zenginlerin mumla aydınlanmaya parası yetecek.” Thomas Edison’un 19. yüzyılın sonlarında ortaya koyduğu elektriği insanlara ucuza sunma hedefi aslında 2001 yılında ülkemizde kabul edilen Elektrik Piyasası Kanunu’ndaki “elektriğin... düşük maliyetli bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması” amacından çok da farklı değildir. Bu doğrultuda Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca dağıtım faaliyetlerinin EPDK tarafından verilen dağıtım lisanslarıyla bölgesel tekeller olmak üzere tüm sistem kullanıcılarına eşit; taraflar arasında ayırım gözetmeksizin elektrik enerjisi dağıtım ve bağlantı hizmeti sunmakla yükümlü kılınmıştır.

Esasında genel kabul gören görüşe göre, bir kamu hizmeti sayılan elektrik hizmeti iktisadi anlamda bir kamusal mal niteliği taşımaz. Elektrik tüketimi hem dışlayıcıdır (tüketicilerin tükettikleri elektrik karşılığı bir bedel ödemesi sağlanabilir) hem de rekabetçidir (bir kişinin daha bir birim daha elektrik tüketmesinin ek maliyeti sıfırdan büyüktür). Elektrik hizmetinin kamu hizmeti olarak belirlenmesinin arkasında başka türlü bir mantık, bir evrensel hizmet mantığı yatar. Elektrik Piyasası Kanunu’nun “Tüketicilere güvenilir, kaliteli, kesintisiz ve düşük maliyetli elektrik enerjisi hizmeti verilmesini teminen gerekli düzenlemeleri yapmayı ” EPDK’nın görevleri arasında sayan maddesi, elektrik arz güvenliği ve kalitesinin ülkemizde de kamusal mal ve kamu hizmeti olarak kabul edildiğinin bir göstergesidir.[9]

Elektrik piyasası faaliyetlerini kamu hizmeti açısından değerlendirmek gerekirse elektrik iletimi ve bölgesel doğal tekel olan dağıtım faaliyeti, tekelli kamu hizmetleridir. Öğretide de elektrik iletim faaliyetinin tekel niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.[10] Elektrik dağıtım faaliyeti her ne kadar özel sektöre yasaklanmış bir alan değil ise de yine de tekelli bir kamu hizmetidir. Zira Elektrik Piyasası Kanunu dağıtım faaliyetlerinin özelleştirilmiş olmasına rağmen halen kamunun denetiminde özel sektörün tekeline gerçekleşmektedir. Dağıtım faaliyetinin bölgesel doğal tekel olma özelliği dolayısıyla belirli bir dağıtım bölgesinde ancak özel hukuk tüzel kişisi dağıtım faaliyetlerini yürütebilmektedir. Yargıtay’a göre de elektrik dağıtım faaliyeti tekel mahiyetinde bir kamu hizmetidir. Bu durum, 2004 yılında verdiği bir kararında şu sözlerle ifade edilmektedir: “kamu hizmeti niteliğindeki enerji dağıtım tekeli elinde bulunduran kurum olarak davalı TEDAŞ ...”.[11] Rekabet Kurulu’nun “TEDAŞ’a ait

17 Görev Bölgesindeki elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının ilgili firmalara devri” hakkında verdiği kararda da elektrik dağıtım faaliyetinin tekel niteliğinde olduğu kabul edilmiştir.[12]

Elektrik dağıtım faaliyeti, tekel niteliğinde özel hukuk tüzel kişisi 21 dağıtım şirketi tarafından toplumun ekonomik gereksinimlerini özel hukuk kuralları içinde gerçekleştirilmektedir. Bu durum Elektrik Piyasası Kanunu’nun 1. Maddesinin amacında rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması” olduğu ifade edilmekte, böylece özel ve kamu kesimi tüm piyasa oyuncularının birbirleri arasındaki ve lisans sahipleriyle müşteriler/tüketiciler arasındaki ilişkinin özel hukuka tabi olması öngörülmektedir. Dolayısıyla, elektrik piyasası alanındaki kamu hizmetlerinin iktisadi kamu hizmeti niteliğinde olduğu aşikârdır.

Anayasa Mahkemesi, elektrik sektörü faaliyetlerini sıradan kamu hizmetlerinin de ötesinde “stratejik kamu hizmetleri” “ülke güvenliği ile yakından ilgili kamu hizmetleri”, “önemli kamu hizmetleri” ve “temel kamu hizmetleri” şeklinde nitelendirmektedir. Anayasa Mahkemesi’ne göre, “elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı ile ilgili etkinlikler kamu hizmetidir. Çünkü bu etkinlikler, kamu yararına dönük, toplumun ortak gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik, düzenli ve sürekli etkinliklerdir.” Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi elektrik sektörü faaliyetlerini “niteliği gereği” kamu hizmeti olarak değerlendirmektedir.[13]

Elektrik Piyasası Kanunu 9. Maddesinde; Dağıtım faaliyeti, lisansı kapsamında, dağıtım şirketi tarafından lisansında belirlenen bölgede yürütülür. Dağıtım şirketi, lisansında belirlenen bölgede sayaçların okunması, bakımı ve işletilmesi hizmetlerinin yerine getirilmesinden sorumludur. Dağıtım şirketi, lisansında belirtilen bölgedeki dağıtım sistemini elektrik enerjisi üretimi ve satışında rekabet ortamına uygun şekilde işletmek, bu tesisleri yenilemek, kapasite ikame ve artırım yatırımlarını yapmak, dağıtım sistemine bağlı ve/veya bağlanacak olan tüm dağıtım sistemi kullanıcılarına ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin hizmet sunmakla yükümlüdür.24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde yapılan özelleştirme sonrası elektrik dağıtım tesislerinin iyileştirilmesi, güçlendirilmesi ve genişletilmesi için yapılan yatırımların mülkiyeti kamuya aittir. Özelleştirilen elektrik dağıtım tesis ve varlıklarına ilişkin her türlü işletme ile yatırım planlaması ve uygulamasında onay ve değişiklik yetkisi Kurula aittir. Dağıtım hizmetinin bu Kanunda öngörülen nitelikte verilmesini sağlayacak yatırımların yapılması esastır. Kurum dağıtım faaliyetlerini yönlendirir, izler ve denetler.

5.SONUÇ

Elektriğin bulunması, insanlık tarihindeki mihenk taşlarından biridir. Zira elektrik ulaşımından tarımsal faaliyetlere kadar gündelik hayatı kolaylaştıran birçok faaliyetin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu sebeple de elektrik hayatın vazgeçilmezleri arasında, su ve havadan sonra geldiği söylenebilecek ölçüde önem kazanmış bir üründür. Bu ürünün üretilmesinden son kullanıcılara kadar taşınmasına, alım satımına, piyasalarda yapılan işlemlere, düzenlemeye tabi olan alanlardaki düzenleme işlerine kadar her türlü faaliyet nihai olarak elektriğin uygun fiyatlarla tedarik edilebildiği, arz güvenliğinin sağlandığı ve korunduğu, çevresel hassasiyetlere önem verilen, güçlü bir piyasa hedefine hizmet etmektedir. Elektrik hem önemi bakımından olağanüstü değere sahiptir hem de herhangi bir malın sahip olmadığı sıra dışı özellikleriyle “farklı”dır. [14]Bu önem ve bu farklılıktandır ki; elektrik piyasaları da kendine özgü organizasyona, işleyişe, hukuki rejime ve kamuoyu ilgisine sahiptir ve iktisadi düzenlemeye tabidir. Bu sebeple elektrik uzunca bir süre devlet eliyle yürütülmüş 1980 sonrasında ise birçok ülkede elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması süreci başlanmış ve özelleştirme gündeme gelmiştir. Türkiye’de özelleştirme uygulamaları ise elektrik sektörü

serbestleştirme ve reform düzenlemeleri hemen hemen eş zamanlı olarak başlamıştır. Bu anlamda, özelleştirme ile ilgili ilk yasal düzenleme 1984 yılında 2983 sayılı Kanun ile yapılırken, elektrik sektöründe de yine 1984 yılında 3096 sayılı Kanunla Türkiye Elektrik Kurumunun tekeline son verilerek özel sektöre; elektriğin üretilmesi, nakli ve satışı hususunda imkân tanınmıştır.

2001 yılında elektrik endüstrisindeki reformların kanuni çerçevesini oluşturan, Türkiye Elektrik Piyasasının rekabete açılmasını amaçlayan ve aynı zamanda bir Avrupa Birliği Uyum Yasası olan 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) yürürlüğe girmiştir. Bahse konu kanunun ilk maddesinde amaç olarak; “Elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanmasıdır” ifadesi yer almıştır. 4628 sayılı kanun ile Türkiye Elektrik Piyasası dikey bütünleşik yapıdan üretim ve satış faaliyetlerinin rekabete açıldığı, doğal tekel niteliği taşıyan nakil (dağıtım ve iletim) faaliyetlerinin düzenlemeye tabi tutulduğu bir yapıya dönüştürülmesi öngörülmüştür. Kanunda piyasa faaliyetleri; piyasada faaliyet gösterecek tüzel kişilerin üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, perakende satış hizmeti, ticaret, ithalat ve ihracat faaliyetleri olarak nitelendirilmiştir.[15]

Sektörün yapısı içerisinde tüketicileri en çok ilgilendiren, tüketici şikâyetlerinin neredeyse tamamının geldiği faaliyetler dağıtım ve perakende satış faaliyetleridir. TEK'ten TEDAŞ'a, TEDAŞ'tan bölgesel dağıtım şirketlerine, nihayet özelleştirme ve ayrıştırma ile bugünkü yapısına ulaşan bu sektördeki gelişmeler son kullanıcıları yakından ilgilendirmektedir. Esasen üretim, iletim gibi faaliyetlerdeki gelişmeler de en nihayetinde son kullanıcıları ilgilendirmektedir ancak bu gelişmeler ile son kullanıcı arasındaki ara yüz, dağıtım şirketleri ve perakende satışla görevli olan görevli tedarik şirketleri olmaktadır. Neo-liberal ekonomik politikaların çok önem verdiği işlerden olan özelleştirme, dağıtım ve perakende satış faaliyetleri için de uygulanmıştır. Devlet bizzat işi yapan olmaktan çıkmış fakat işin yapılma şekline müdahil bir güç olmayı sürdürmeyi tercih etmiştir. Günümüz Türkiye'sinde hızlı şehirleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak artan elektrik talebi doğrultusunda, daha hızlı bir şekilde artan dağıtım sektörü yatırım ve finansman ihtiyacının, salt devlet kaynaklarından karşılanmasının iktisadi açıdan mümkün olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda dağıtım sektörünün bölgelere ayrılarak küçültülmesi ve özelleştirmesi ile her bölgede ki gerekli yatırım ve finansmanın farklı özel sektör kaynaklarınca sağlanmasının en akılcı çözüm olduğu söylenebilir.[16]

KAYNAKÇALAR

- 1- GÜNGÖR, İ. ULUSLARARASI ALANYA İŞLETME FAKÜLTESİ DERGİSİ.
- 2- ÜSTÜNDAĞ, B. (2021). ELEKTRİK DAĞITIM FAALİYETİ İLE DİĞER ELEKTRİK PİYASASI FAALİYETLERİ ARASINDA YÖNETİM AYRIŞTIRMASININ UYGULANABİLİRLİĞİ. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), 611-646.
- 3- ERTİLAV, M., & AKTEL, M. (2017). TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi) Özelleştirmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2).
- 4- Zenginobuz, Ü. (2000). Elektrik sektöründe özelleştirme, rekabet ve regülasyon. *Perşembe Konferansları*, 5.
- 5- Alma, H. (2015). Özelleştirilen Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Şirketlerinin Şirket Değerleme Yaklaşımıyla İncelenmesi.
- 6- Kurum, M. E. (2010). *Elektrik sektöründe özelleştirme, regülasyon Ve Türkiye uygulaması* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- 7- Zenginobuz, Ü. (2000). Elektrik sektöründe özelleştirme, rekabet ve regülasyon. *Perşembe Konferansları*, 5.
- 8- Güvenek, B. (2009). Devletin Regülasyonlar Yoluyla Piyasalara Müdahalesi Ve Türkiye Enerji Piyasaları. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 45-62.

- 9- AVCI, M. (2014). İDARENİN KAMU HİZMETİ FAALİYETLERİNDE DARALMA VE DÖNÜŞÜM: ÖZELLEŞTİRME VE REGÜLASYON. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 5(16).
- 10- Oğurlu, Y. (2001). İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma.
- 11- Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E. 2004/12212, K. 2005/7157, T. 24.6.2005 (Kazancı)
- 12- 87/693-138 sayı ve 16.10.1998 tarihli Rekabet Kurulu Kararı, s. 4-6, "http://www.rekabet.gov.tr/pdf/87- 693-138.pdf"
- 13- Anayasa Mahkemesi, E: 1994/43, K: 1994/42-2, T: 9.12.1994, RG: 24.1.1995/22181 ve Anayasa Mahkemesi, E: 1994/49, K: 1994/45-2, T: 7.7.1994, RG: 10.9.1994/22047
- 14- Alma, H. (2015). Özelleştirilen Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Şirketlerinin Şirket Değerleme Yaklaşımıyla İncelenmesi.
- 15- Yağmur, K. A. Y. A. (2020). Türkiye’de özelleştirmelerin istihdam etkileri: Elektrik dağıtım şirketleri üzerine bir inceleme. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-23.
- 16- Ertilav, M. (2014). Türkiye’de Özelleştirme: TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi) Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.